

28/3

Någon presskonferens anses ej behövlig

i anslutning till hr Undéns återkomst från Paris, meddelar utrikesdepartementet. Ståndpunkten är egendomlig. Utrikesministerns anföranden, som gravitetiskt omtalar vad alla sedan månader vet, är visserligen utan värde för den utrikespolitiska upplysningen. Konkreta uppgifter av förtrolig karaktär är hr Undén däremot på grund av sin ställning väl skickad att lämna, och det verkar otroligt att han icke skulde ha inhämtat något av intresse för pressens information på Pariskonferensen. I varje fall borde han ha kunnat förklara tillkomsten av sitt eget, ej dementerade uttalande att Sveriges utrikespolitik icke påverkas av en utveckling i Finland efter tjeckoslovakiskt mönster.

Förklaringen till det sakligt orimliga förhållandet torde ligga dels i hr Undéns kända aversion mot pressen — den enda punkt i hans uttalanden där temperamentet nära nog besegrar tristessen — dels i hans ovilja mot att stöta kommunisterna genom att hålla en presskonferens utan att inbjuda dem. Det parti som enligt statsministern står utanför den demokratiska gemenskapen respekteras i realiteten i så hög grad av regeringen att man först indrar de regelbundna konferenserna för deras skull och sedan underlåter att sammankalla pressen även i situationer som den nu föreliggande. Det är ett bidrag i smått till det spel vars huvudaktörer är hr Erlander och hr Höglund.

Kring det ryska problemet

EDGAR SNOW: *Vill Stalin krig eller fred?* K. F:s förlag. 5 kr.
HAL LEHRMAN: *Ryska Europa*. Tiden. 12:50.

VID ÖVERSÄTTNINGEN av böcker om den utrikespolitiska situationen borde förlagen ovillkorligen uppge vid vilken tidpunkt boken kom ut i original. Det finns anledning att betona detta inför Edgar Snows nu på svenska publicerade analys av förhållandet mellan USA och Ryssland. Boken utkom på engelska för mer än ett år sedan och är i dag till stora delar uppenbart föråldrad. Då exempelvis författaren talar om vikten att nå avspänning mellan de båda länderna genom överenskommelser om kontroll över atomenergin och ömsesidig nedrustning verkar hela framställningen kuriös, eftersom dessa ämnen varit föremål för ingående och resultatlösa förhandlingar sedan boken skrevs. Över huvud präglas boken till stor del av redan övergivna frågeställningar, helt naturligt, då den kom före Truman doktrinen, Marshallplanen och en rad andra händelser som på ett avgörande sätt förändrat det internationella läget.

På en punkt, den som åsyftas i titeln, är boken emellertid inte föråldrad. Snow besvarar frågan om Stalin vill krig eller fred med ett energiskt hävdande av att den ryska statsledningen behöver och önskar fred, eftersom Ryssland dels kräver lång tid för återuppbyggnaden efter det tyska angreppets förstörelse, dels saknar varje utsikt till framgång vid ett krig mot USA. Detta sätt att ställa problemet är emellertid icke mindre oriktigt därför att det är ytterst vanligt. Säkerligen vill inte de ryska makthavarna ha krig med USA. Men detta utesluter icke att de är inriktade på expansion i Europa och att härvid även öppet krig kan användas som medel, därest risken för ett storkrig anses obefintlig eller obetydlig. Det utesluter inte heller att i samband med en sådan expansion ett storkrig kan inträffa antingen på grund av att Ryssland instar sig om USA:s hållning eller därför att slumpvisa sammanstötningar i ett spånt läge kan leda till en av ingen förutsedd urladdning. Hela tankegången — statsledningarna vill inte krig, därför blir det inte krig — är alltför naiv. I princip önskar alla stater fred, men ofta önskar de också något annat, som inte kan vinnas utan krig, och det är här svårigheten ligger.

I det hela är Snows arbete, trots några träffande reflexioner om demokratisk och marxistisk terminologi, så oklart och obetydligt att en översättning ter sig omotiverad. En del irriterande sakfel förekommer också. Exempel: England och Frankrike anklagas för att i samband med första världskriget ha "hjälpt Pilsudski att upprätta diktatur i Polen" (denna diktatur kom till stånd först år 1926, utan något ingripande från västmakterna) och att ha "givit stöd åt Mannerheim i Finlands konstitutionära krig" (här åsyftas tvärtom 1918 års inbördeskrig).

Lehrmans bok är av helt annat värde. Den ger en skildring av utvecklingen i Balkanstaterna, Ungern och Tjeckoslovakien från krigets slut till hösten 1947, och författaren bygger huvudsakligen på egna iakttagelser och erfarenheter under ett och ett halvt års resor i dessa länder. Lehrman började sina reportageresor med stora sympatier för Sovjet, han slutade dem med övertygelsen att den ryska expansionen överallt är liktydig med terror, korruption, personligt godtycke, valfusk, ett förtryck som likväld som nazismen och fascismen förenar de brutalaste våldsmetoder med den mest hänsynslösa, för sanningskravet totalt likgiltiga propaganda. Framställningen präglas av försiktighet och vilja till objektivt bedömande, men formar sig likväl till ett avslöjande av den kommunistiska diktaturens ohygglighet.

Under en första vistelse i Grekland såg Lehrman ytterst kritiskt på den konservativa, av England och USA stödda regimens politik, med dess begränsningar i den personliga friheten och dess aktioner mot kommunister, kommunistisypatisörer och radikaler över huvud. Då han efter att ha besökt de ryska satellitstaterna kom till Grekland en andra gång var han fortfarande mycket kritisk, men totalintrycket var ett helt annat. "Skillnaden var faktiskt så stor att Grekland vid mitt andra besök, efter resan i det ryska Europa, verkade härligt fritt." "Den gång visste jag att om engelsmännen gav sig i väg innan Grekland fick fred, under en regering som flertalet godtog, skulle ryssarna få ett utmärkt tillfälle att överta det hela... För att hindra en sådan olycka var allierad kontroll inte bara behövlig utan i högsta grad önskvärd."

Det var främst genom sina studier i Jugoslavien, Rumänien, Bulgarien och Ungern som Lehrman fick en inblick i sovjetregimens verkliga innebörd. Han kunde fastställa hur dessa stater steg för steg omvandlades efter ryskt mönster, med en liten minoritet av folket — ofta till stor del rekryterad bland förutvarande nazister — som absolut härskare över det stora flertalet. En liknande utveckling förutsåg han i det ännu relativt fria Tjeckoslovakien. "I mina ögon såg de tjeckiska kommunisternas demokratiska ansikte bara ut som en mask, som bars för lämplighets skull, men som skulle slängas vid första lägliga tillfälle... Sovjet skulle vidmakthålla fiktionen om sin välvilliga neutralitet inför tjeckernas inre angelägenheter endast så länge det passade det. I den splittrade värld som politikererna i Kreml tycktes önska sig fanns det ingen plats för ett fritt Tjeckoslovakien som vandra medelvägen."